

Kuoleva tiede: toimi, laajenna teoriaa ja unohda tieteellisen tiedon kasvu

Näinä vaikeina aikoina useat tutkimusryhmän johtajat iloitsevat saamistaan merkittävistä tutkimusrahoista. Voimme kysyä, johtaako lähes miljoonan euron rahoitus tutkimusryhmälle 1,5 vuoden ajaksi vain havaintojen kasaamiseen, muttei tieteellisen tiedon kasvuun? Onko nuoren tutkijan mieli vapautunut? Tuskinpa: mitä muuta 1,5 vuotta tarjoaa kuin aikaansaannoskyvyn ja sosiaalisen näkyvyyden maksimointia hitaan, teoriaa etsivän ajattelun tai emansipatorisen analyysin sijasta? Tähän lyhytnäköisyyteen on tultu, kuten lähes kaikissa alamme huippulehdissä julkaissut Graeme Currie Warwick Business Schoolista opastaa: valitse ensin lehti, joka saa eniten viittauksia, unohda oma teoria, laajenna vain toisten teoriaa ja näin pääset eteenpäin, tee mitä artikkelisi arvioitsijat vaativat ja tee viittauksesi niihin, joiden kanssa tulet toimeen, informoi toimituskuntaa etteivät ”urasi torppaajat” pääse arvioitsijoiksi keskity vain yhteen asiaan: älä tuhlaa lainkaan aikaasi yleissivistävään ”tiedehömppään”. Hänen mukaansa tutkijan menestyksen salaisuus on mekaaninen ahkeruus, instrumentaalisuus ja ”tämä on vain urakkaduunia” -asenteen omaksuminen. Mutta Currie on myöntänyt myös: *Academy of Management Review* edellyttää teoriaa, ei teorian laajennusta. Tämän lehden hän jättikin väliin parin kierroksen jälkeen, koska ”originaalisuudesta” ei kannata maksaa liian kovaa hintaa. Ja kysymys kuuluu: kuinka moni tutkijoista ei toimi hänen tavallaan, vaan ottaa riskin ja kehittää omaa teoriaa. Jotkut kehittävät, jotkut eivät. Maailmalla Stanfordin ja Harvardin tutkijat kai nyt ainakin, Suomessa toivottavasti Akatemian tutkimusprofessorit. Riittäisikö tämä, jos asiaa kysyttäisiin Karl Popperilta?

Epäilen. Uskon vahvasti popperilaisuuteen: tieteellisen tiedon kasvu perustuu teorioiden testaamiseen ja erityisesti niiden kumoamiseen, ei empiiristen havaintojen kasaamiseen. Yli neljännesvuosisadan tutkijana olleena onkin vaikeaa ymmärtää sitä, miksi monet laativat aina vain uusia malleja, mutteivat teorioita, eivät yritä kumota toisten teorioita, vaan laajentavat heidän teoriaansa edetäkseen urallaan.

Aikaa vievät teorioiden kumoamistalkoot eivät ole myöskään rahoittajien suosiossa. Rahoittajia kiinnostavat yhä enemmän ”pikaratkaisuhenkiset” yhteiskunnallisesti sosiaalisen tilauksen omaavat uudet havainnot, kokeet yms. ja niitä rahoitetaan lyhytjänteisesti entistä vimmatummin – ikään kuin ne korvaisivat viisautta ilmentävän teoreettisesti harkitun ajattelun. Miten meidän popperilaisen käy tässä ”rahoitussodassa”? Edellä mainitussa kilpajuoksussa tutkijat kyllä harjaantuvat: tieteellisen artikkeliluonnoksen käsitteellinen yhtenäisyys, tekstin luettavuus ja ymmärrettävyys varmistetaan kymmeniä kertoja ennen lehteen lähettämistä – näin tekninen taso parantuu. Entäpä jos Kierkegaard olikin oikeassa: ”systemaattinen tarkoituseräisyys lupaa kaiken, mutta ei pidä mitään”. Ja lopulta voikin olla kenties niinkin kuin eräs lääketieteen kollegani totesi: ”vieläkö minun pitää monta vuotta lukea näitä väitöskirjoja, joissa ei ole nimeksikään omaa

ajatusta alussa tai lopussa.” Ja Kierkegaard vastaa: ”Mutta jos loppu puuttuu alussa, se merkitsee, ettei mitään järjestelmää ole olemassa”. Kyse on siitä, että teorioihin perehtymätön yrittää oikaista havaintoja kasaamalla. Kierkegardilaisittain hän häpeää teoreettista tietämättömyyttään, jonka hän peittää ”raivoempiristiseen” tutkimustulosten hehkuttamiseen – rehentelee tuloksilla ja on ilman tieteen pyhää liekkiä – rakkautta tieteeseen – kuin helisevä vaski ja kilisevä kulkunen. Näin tieteellisen tiedon kasvu pysähtyy ja datat lisääntyvät eksponentiaalisesti. Kuka hyötyy? Ei ainakaan yhteiskunta.

Tätä surullisempaa on silti seurata niitä uusia havaintoja kasaavia selvittäjiä, jotka eivät osaa sanoa havainnoistaan teoreettisesti ja yhteiskunnallisesti mitään – he haluavat vain eteenpäin. Eteenpäin missä? Filosofian mestauksessa tieteiden äitinä ja itsensä pettämisessä tutkijoina tai kuten filosofi Jean-Francois Revel asian toteaa: ”Kolmen viime vuosisadan aikana filosofia on luopunut viisauden etsimisestä. Se on tyytynyt tietoon.” Ja kysymys kuuluu miten joku voisi pitää aksiomatoidun deduktiivisen järjestelmän konstruointia tieteen lopullisena päämääränä? Vaikka tiede tarvitsee tätä, niin tieteen rationaalisuus perustuu nimenomaan adekvaattisesti valittuihin teorioihin. Jos emme näin tee, niin emme koskaan pääse ongelmista niiden syvällisempiin ongelmiin, vaan laadimme uuden mallin ja elämme sartrelaisittain ”huonossa uskossa”: tehdään se sitten jatkotutkimuksissa. Kuka tarvitsee enää malleja, jos ei edes edellisiä ole koeteltu ja testattu olisiko niistä edes teorioiksi? Kuka tarvitsee sanaa tiede, jos teorioiden kumoamisyritykset vähenevät? Haluavatko hallintotieteilijät olla ikuisesti uusien avauksien tekijöitä, jotka eivät edes yritä viedä mitään loppuun? Toivottavasti eivät.

Eihän se, että havaintomme vahvistavat jonkin korrespondenssiteoreettisen ilmiön olemassaolon merkitse vielä mitään. Nykyinen pyrkimys oikeuttaa rahalla ajattelun edes hetkeksi. Tämä aiheuttaa silti sen, että todellisen ajattelun sijasta tuotamme pinnallista näyttöä kaikelle mitä tutkimme rahoitusta jälleen saadaksemme. Näin teorat eivät kumoudu, eikä uusia synny, koska uskalluksemme ei riitä hehkuttamaan tätä: teoriamme myös falsifioituvat tai ne ovat suorastaan epäadekvaatteja modernin aikakauden tuotoksia postmodernissa maailmassa. Ja kun kaikki vain nostavat esille omaa ääntään itseään kritisoiden ja kriittisen massan loistaessa poissaolollaan, niin umpikuja on valmis selvittäjille. Hyvät tieteellisen tiedon kasvua edistävät teorat falsifioituvat aina eli pelkät verifioinnit eivät riitä. Missä ovat falsifoidut ja uudet teorat? Kysykää Popperilta.

Onko meillä siis mahdollisuus lisätä aidosti hallintotieteellisen tiedon kasvua vai kasaammeko myös jatkossa entistä kiivaammin rahoittajien pyytämiä havaintoja, joita emme edes ehdi tai jopa välitä analysoida uusia ”havaintokasaumien” rahoittajia jo jahdatessamme. Vanhoja kalliisti kerättyjä aineistoja, joihin tutki-mushenkilöt ovat käyttäneet kallista aikaansa, hävitetään surutta, jotta voidaan kerätä uusia aineistoja ja työllistää ”selvitysarmeijoita”. Epäteoreettisuuden kustannus on ääretön, sillä elämä perustuu vain selvityskehälle: se mitä kehitetään selvityksin ei kehity koskaan, se mikä kehittyi sanottiin tapahtuneen vahingossa teorioiden tunnustajien puuttuessa. Ja näin tutkijat silti kuvittelevat löytäneensä suuren rakkauden mukaillessaan Leif Wager Romanssia uusi sanoin:

”Sua vain yli kaiken mä rakastan sinä selvitys päällä maan, minä maiset teoriani unohdan, havaintoihis kun katsoa saan...”

Päätoimittaja
Jari Vuori